

PEŞƏ TƏHSİLİ SAHƏSİNDƏ İSLAHATLAR UĞURLA DAVAM ETDİRİLİR

Eldəniz Rüstəmov,

*Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin
Peşə təhsili müəssisələrinin idarə edilməsi,
keyfiyyətin təminatı və monitoring şöbəsinin baş məsləhətçisi
E-mail: eldaniz.rustamov@vet.edu.gov.az*

Dünyanın iqtisadi mənzərəsi dəyişdikcə onun mühüm atributlarından biri olan təhsil də dəyişir. Cəmiyyətin böyük irəliləyişlərinin fonunda təhsil daha çox inkişafyönümlü xarakter alaraq, nəinki onu müşayiət edir, eyni zamanda, qabaqlayıcı ideyaları, tədbirləri ilə ona töhfələr verməklə inkişafa yol açır. Ölkəmizin təhsil həyatında da bu dəyişikliklər baş verməkdədir. Bu səbəbdən də dünya standartlarına cavab verən yüksək səviyyəli təhsil imkanlarını yaratmaq istiqamətində çox ciddi addımlar atılmaqdadır. Bu addımlar ölkə başçısının müxtəlif sərəncamlarında öz təsdiqini tapmış, təhsilimiz demək olar ki, dövlət qayğısı ilə tam əhatə olunmuşdur.

Artıq yeni dərəcəli ərəfəsindəyik. Görülmüş işlərə nəzər salmaqla, qarşıda həllini gözləyən məsələlərin də müzakirə edilməsi, aktuallaşdırılması, peşə təhsili müəssisələrinin yeni fəaliyyət istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi baxımından bu tədris ilinin də çox uğurlu olacağına inanırıq.

Bu gün milli təhsilimizin tərkib hissəsi olan peşə təhsili də özünün yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuş, təhsilin inkişafı istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. Ölkə prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə təhsil sahəsində həyata keçirilən ardıcıl tədbirlər və islahatlar nəticəsində ümumi təhsilin keyfiyyət göstəricilərində müsbət dinamika təmin olunur. Peşə təhsili sahəsində də başlanılan islahatların nəticələri artıq öz bəhrəsini verməkdədir. Belə ki:

– *peşə təhsili əmək bazarı ilə ən sıx münasibətdə olan təhsil növü olmaqla, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına təkan verən aparıcı sahələrdən biridir;*

– *əhəlinin hər yaş qrupu üçün təhsili özündə ehtiva edir;*

– *peşə təhsili təhsil pillələri arasında cəmiyyət üçün böyük sosial-iqtisadi yük daşıyan əsas pillədir;*

– *peşə təhsilinin inkişafı cəmiyyətdə həm ümumi daxili məhsulun səviyyəsinə, həm də işsizliyə, vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına, sosial gərginliyin*

və cinayətkarlığın azaldılmasına xidmət edir;

– *Azərbaycanda peşə təhsili və təlimi milli təhsil sisteminin tərkib hissəsidir.*

Peşə təhsili və təliminin ümumi iqtisadi inkişafdakı əhəmiyyətini nəzərə alaraq, bu sahənin inkişaf etdirilməsi xüsusi diqqət mərkəzindədir. Bu baxımdan peşə təhsili sahəsində peşə hazırlığının səmərəliliyini artırmaq və rəqabətqabiliyyətli ixtisaslı kadrların hazırlanmasını təmin etmək məqsədi ilə Prezident İlham Əliyevin 2016-cı il 20 aprel tarixli Fərmanı ilə Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin yaradılması bu sahədə dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi və əlaqələndirilməsi, əmək bazarının dəyişən tələblərinə müvafiq peşə təhsili müəssisələrinin işinin təşkili, idarəedilməsinin təkmilləşdirilməsi, işəgötürənlərlə əməkdaşlıq və iqtisadiyyatın yeni inkişaf mərhələsinə uyğun olaraq kadr hazırlığına nail olunması istiqamətində mühüm addımdır. Bununla yanaşı, dövlət başçısının 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanına uyğun olaraq, peşə təhsili və təliminin inkişafı ölkənin 11 əsas prioritet istiqamətlərindən biri

kimi müəyyən edilmiş, “Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi” təsdiq edilmişdir. Sənəddə peşə təhsili və təlimi sektoru üzrə qısa, orta və uzunmüddətli strateji baxış müəyyən olunmuşdur.

“Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul edilməsi peşə təhsilinin inkişafı baxımdan mühüm hadisələrdən biridir. Qanunun qəbul olunması peşə təhsili sahəsində normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi üçün zəmin yaratdı. Qanunun məqsədi vətəndaşların peşə təhsili sahəsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə nəzərdə tutulmuş təhsil hüququnu təmin etməkdən, peşə təhsili prosesi iştirakçılarının hüquqlarını və vəzifələrini müəyyən etməkdən, onlar arasında münasibəti tənzimləməkdən ibarətdir. Yeni qanunun tətbiqi ölkəmizdə peşə təhsilinin inkişafına, peşə hazırlığının səmərəliliyinin artırılması və rəqabətqabiliyyətli ixtisaslı kadrların hazırlanmasına öz töhfəsini verəcəkdir.

Peşə təhsili müəssisələrinin idarə edilməsində operativliyə və şəffaflığa nail olmaq məqsədi ilə Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə peşə təhsili müəssisələri şəbəkəsinin rasionallaşdırılması həyata keçirilmiş və ümumilikdə 34 peşə təhsili müəssisəsinin bazasında (Bakıda 26, Gəncədə 6, Qəbələdə 2 təhsil müəssisəsi) müxtəlif istiqamətlər üzrə ixtisaslaşmış 14 Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzi (Bakıda 11, Gəncədə 2, Qəbələdə 1 Təhsil Mərkəzi) yaradılmışdır. Bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlərin davamı olaraq peşə təhsili müəssisələrinin mövcud vəziyyətinin araşdırılması və onların idarəedilməsinin təkmilləşdirilməsi, maliyyə vəsaitlərindən səmərəli istifadə edilməsi, keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə peşə təhsili müəssisələri şəbəkəsinin rasionallaşdırılması və optimallaşdırılması, fəaliyyətinin dayandırılması və ya müvəqqəti dondurulması, yeni təhsil müəssisələrinin inşası ilə bağlı təkliflər hazırlanaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmişdir.

Peşə təhsili müəssisələrinin mühəndis-pedaqoji heyətinin potensialının gücləndirilməsi, onların təlimlərə cəlb edilməsi və maddi rifahının yaxşılaşdırılması məqsədi ilə “Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin Tədbirlər Planında nəzərdə tutulan aşağıdakı işlərin icrası təmin edilmişdir: peşə təhsili müəssisələrinin

mövcud müəllim-pedaqoji heyətinin diaqnostik qiymətləndirilməsi, onların bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədi ilə yeni ümumtəhsil fənn kurikulumlarının peşə təhsili müəssisələrində tətbiqi ilə bağlı ümumtəhsil fənn müəllimləri müvafiq təlim kurslarına cəlb edilmiş və Təhsil İşçilərinin Peşəkar İnkişafı İnstitutu tərəfindən test imtahanından keçən 889 nəfər müvafiq sertifikatlarla təmin edilmişdir. Bu işlərin uğurlu nəticəsi kimi, peşə təhsili müəssisələrinin müəllim-pedaqoji heyətinin bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədi ilə diaqnostik qiymətləndirilməsi davam etdirilmiş və 1 iyul 2018-ci il tarixinədək ümumilikdə 60 peşə təhsili müəssisəsinin ixtisas və ümumtəhsil fənn müəllimlərinin, istehsalat təlimi ustalarının iştirakı təmin edilmişdir. 2018-ci ilin sonunadək bütün dövlət peşə təhsili müəssisələrinin müəllim-pedaqoji heyətinin diaqnostik qiymətləndirilməsinin başa çatdırılması nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 yanvar 2018-ci il tarixli Sərəncamına əsasən, 2018-ci il yanvarın 1-dən dövlət peşə təhsili müəssisələrində çalışan, bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış müəllimlərin həftəlik dərslər yükü norması 1,5 dəfə, aylıq vəzifə maaşları orta hesabla 2 dəfə artırılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 1 fevral 2018-ci il tarixli Qərarı ilə bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış dövlət peşə təhsil müəssisələrində idarəetmə, təhsil və təlim fəaliyyəti ilə məşğul olan işçilərin vəzifə maaşları sxemi və məbləğləri təsdiq edilmişdir.

Əmək bazarının dəyişən tələblərinə uyğun nəticəyönümlü, modul strukturlu təhsil proqramlarının (kurikulumların) və tədris materiallarının (modulların) hazırlanması istiqamətində də mühüm işlər görülür. Belə ki, Strateji Yol Xəritəsinin Tədbirlər Planına uyğun olaraq, pilot peşə təhsili müəssisələrində işəgötürənlərlə tərəfdaşlıq mexanizminin qurulması, peşə standartları və kurikulumlarının tətbiqinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə bir sıra ixtisaslar üzrə nəticəyönümlü, modul strukturlu təhsil proqramları (kurikulumlar) hazırlanmışdır. 2018/2019-cu tədris ilində 168 ixtisas üzrə tələbə qəbulu aparılmışdır. Onlardan 10-u əmək bazarının tələbləri nəzərə alınaraq, “İlk peşə-ixtisas təhsili üzrə ixtisasların Təsnifatı”na əlavə edilmiş yeni ixtisaslardır.

Artıq 3 ildir ki, peşə təhsili müəssisələrinə tələbə qəbulu Təhsil Nazirliyi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi (ASAN) arasındakı əməkdaşlıq çərçivəsində “ASAN peşə” layihəsi üzrə həyata keçirilir. 2016/2017-ci tədris ilindən başlayaraq həyata keçirilən bu layihənin əhatə dairəsi hər il genişləndirilir. Bakı, Sumqayıt, Gəncə şəhərləri və Abşeron rayonu üzrə peşə təhsili müəssisələrinə həm dövlət, həm də ödənişli əsaslarla qəbul yalnız “ASAN xidmət” tərəfindən həyata keçirilir. Mingəçevir şəhəri, Bərdə, Masallı, Sabirabad, Quba və Qəbələ rayonları üzrə peşə təhsili müəssisələrinə isə yalnız dövlət hesabına qəbul müvafiq “ASAN xidmət” mərkəzlərində aparılır. Layihənin əhatə dairəsinin genişlənməsi ilə əlaqədar olaraq vətəndaşlara xidmət göstərən “ASAN xidmət” mərkəzlərinin sayı da bu ildən artıb. Belə ki, iki “ASAN kommunal” prosese cəlb olunub. Əlavə olaraq Quba və Mingəçevirdə də “ASAN xidmət” mərkəzləri vətəndaşlara xidmət göstərir. Beləliklə, layihə bu il 13 “ASAN xidmət” mərkəzində həyata keçirildi. “ASAN xidmət” mərkəzlərinin xidmət göstərmədiyi regionlarda, ucqar rayonlarda fəaliyyət göstərən peşə təhsili müəssisələrinə qəbul olunmaq istəyənlərin elə həmin peşə məktəblərinin özündə elektron qaydada qeydiyyatdan keçmələrinə şərait yaradıldı. Cari ildə ölkə başçısının iştirakı ilə açılışı olan Mingəçevir “ASAN həyat” kompleksinə daxil olan “ASAN peşə” Təhsil Mərkəzinə bu tədris ilindən qəbul aparıldı və mərkəz 5 ixtisas üzrə kadr hazırlığına başlayır.

Peşə təhsili müəssisələrinin infrastrukturunun yaxşılaşdırılması təhsilin inkişafında, keyfiyyətli kadr hazırlığı işində mühüm hesab edilir. Bunlar nəzərə alınaraq, pilot peşə təhsili müəssisələrinin qurulması, iqtisadiyyatın prioritet istiqamətləri, işəgötürənlərin tələbləri və peşə təhsili müəssisələrinin mövcud vəziyyəti araşdırılmış və 10 peşə təhsili müəssisəsi pilot olaraq müəyyənləşdirilmiş, 4 pilot peşə təhsili müəssisəsinin (Texnika və Texnologiyalar, Dəniz Nəqliyyatı, Gəmiqayırma və Liman İşləri üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzləri, Bərdə və Cəlilabad Peşə Liseyləri) təmiri, tikintisi və yenidən qurulması ilə bağlı maliyyə vəsaiti ayrılmışdır.

Pilot peşə təhsili müəssisələrinin yaradılması istiqamətində görülən işlərin davamı olaraq, Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə

Təhsil Mərkəzinin bazasında Koreya təhsil standartları əsasında yeni Peşə Təhsil Mərkəzi yaradılır. Azərbaycan və Koreya hökumətləri arasındakı razılaşmaya uyğun olaraq, Koreya İqtisadi İnkişaf və Əməkdaşlıq Fondunun maliyyə dəstəyilə yaradılan nümunəvi təhsil müəssisəsi bütün növ zəruri avadanlıqlar, təlim və tədris vəsaitləri ilə təchiz olunacaq. Burada mexanika, elektronika, elektrik mühəndisliyi, sənayedə quraşdırma işləri, tikinti, informasiya texnologiyaları, avtomobil və avtomatlaşdırma istiqamətləri üzrə ümumilikdə 8 ixtisas tədris olunacaq. Tikinti və təchizat işlərinin 2019-cu ilin iyun ayında başa çatacağı nəzərdə tutulub. Bu Peşə Təhsil Mərkəzində dərs deyəcək müəllimlər 2 ay müddətində Bakıda 3 ay isə Koreyada təlim keçəcək, mərkəzdə istifadə ediləcək avadanlıqlarla işləməyi, yeni təhsil proqramını öyrənəcəklər. Peşə Təhsil Mərkəzində təhsilin məzmununu ölkə reallıqları nəzərə alınmaqla koreyalı mütəxəssislər hazırlayacaq. Artıq mərkəzdə işləmək üçün ixtisaslı mütəxəssislərin işə qəbulu prosesinə start verilib.

İşəgötürənlərin peşə təhsili və təliminə cəlb olunması, ixtisaslı kadrlara dair əmək bazarının iştirakçılarının tələblərinin öyrənilməsi məqsədi ilə mütəmadi olaraq müxtəlif təşkilatlarla, sahibkarlıq subyektləri ilə görüşlər keçirilir, həm peşə təhsili müəssisələri, həm də Agentlik tərəfindən işəgötürənlərlə əməkdaşlığa dair çoxsaylı müqavilələr və anlaşma memorandumları imzalanır. Bu sahədə normativ-hüquqi bazanı gücləndirmək məqsədi ilə “İşəgötürənlərlə əməkdaşlıq mexanizminin qurulması, işəgötürənlərin peşə təhsili və təlimi sisteminə integrasiyasının təmin edilməsi üçün stimullaşdırıcı tədbirlər haqqında Qaydalar” layihəsi hazırlanaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim olunmuşdur.

Bu gün peşə təhsili sahəsində də beynəlxalq əməkdaşlıq yüksək səviyyədədir. Belə ki, ölkəmizin dünyada nüfuzu, respublikamızdakı sabitlik və xarici investorlara yaradılan normal iş şəraiti nəticəsində artıq beynəlxalq əlaqələrimiz genişləndirilmiş, müxtəlif layihələrlə ölkəmizə üz tutan iş adamlarının, təşkilatların sayı artmışdır. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən Avropa şirkətləri peşə təhsili və təlimindən, bu sahədə həyata keçirilən islahatlardan razılıqlarını ifadə ediblər.

Avropa İttifaqının Avropa Qonşuluq Aləti Proqramı çərçivəsində Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agent-

liyi ilə birgə 30 yanvar 2017-ci il tarixindən etibarən “Azərbaycanda Peşə Təhsili və Təliminin (PTT) İnkişafına Avropa İttifaqının dəstəyi” adlı texniki-yardım layihəsi icra olunur. Bununla yanaşı, Aİ-nin 4 qrant layihəsinin (Gəncədə Kompetensiyayönümlü Regional Sənaye Peşə Təhsili Mərkəzinin yaradılmasına dəstək”; Lənkəran iqtisadi rayonunda təhsilin keyfiyyətinin artırılması və əmək bazarının tələblərinə cavab verən Peşə Təhsili sisteminin yaradılması; Qəbələ Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzi, Qax Peşə Liseyi, İsmayilli Peşə Tədris Mərkəzində kənd təsərrüfatı və turizm sahələrində 4 ixtisas üzrə “dual” sistemə bənzər pilot peşə təhsili və təlimi sisteminin yaradılması; Bərdə Peşə Liseyinin işəgötürənlər və digər maraqlı tərəflər üçün “biznes və sosial partnyor” və “nümunəvi mərkəz” kimi inkişaf etdirilməsi) icrasına başlanılıb. Qrant layihələri hesabına Gəncə və Qəbələ şəhərləri, Cəlilabad, Qax, İsmayilli və Bərdə rayonlarında təhsilin keyfiyyətinin artırılması, peşə təhsilinin əmək bazarının tələblərinə uyğunlaşdırılması və kompetensiyayönümlü kurikulum və tədris materiallarının hazırlanması, sərişlərin tanınması mexanizminin tətbiq edilməsinin dəstəklənməsi nəzərdə tutulur.

Şəbəkə texnologiyaları və sistem inzibatçılığı, kompüter qrafikası və dizayn, proqram təminatı ixtisasları üzrə kadr hazırlığı sahəsində Ukraynanın “STEP IT Academy” şirkəti ilə birgə fəaliyyət həyata keçirilir. Layihə çərçivəsində 2017-2018-ci tədris ilində məzun olan 41 nəfər tələbənin 70 faizdən çoxu işlə təmin olunmuşdur.

Azərbaycan Hökuməti ilə Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında imzalanmış texniki-iqtisadi əməkdaşlıq sazişi çərçivəsində 70 adda 168 ədəd müxtəlif təyinatlı simulyatorlar, təlim sistemləri üzrə avadanlıqlar, iş masaları, mexanizmlər, alətlər və s. ləvazimatlar ölkəmizə götirilib və peşə təhsili müəssisələrində quraşdırılıb.

“British Council” Azərbaycan, Təhsil Nazirliyi və turizm-xidmət sektorunun işəgötürənləri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində “Turizm-xidmət sahəsi üzrə kadrların təkmilləşdirilməsi və iş yerində təcrübə proqramı” layihəsi həyata keçirilir. 2016/2017-ci tədris ilindən icra olunan bu layihə çərçivəsində peşə təhsili müəssisələrinin 240 məzununun 60 faizdən çoxu işlə təmin olunmuşdur.

Məlum olduğu kimi, müəyyən dövrlərdə peşə təhsili sisteminin nüfuzu aşağı düşmüş, cəmiyyətə

yətdə ona inam və maraq azalmış, bu sistemin inkişafı demək olar ki, diqqətdən kənarda qalmışdır. Ancaq son illər dövlətin bu sahəyə diqqət və qayğısı artmış, dövlət tərəfindən peşə təhsilinin ictimai statusunun yüksəldilməsi ilə bağlı uğurlu addımlar atılmışdır. Peşə təhsilinə marağın artırılması üçün peşə təhsilinin yeni pozitiv imicinin formalaşdırılması və peşə-yönümü işinin effektiv şəkildə qurulması prioritet istiqamətlər kimi müəyyən edilmiş, yerli, regional və beynəlxalq səviyyəli yarışmaların təşkili, eləcə də yaşlılar, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan gənclər, qızlar, işsizlər və digər həssas əhali qruplarının təhsilə cəlb olunması üçün müvafiq təhsil mühiti və şəraitinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

Ümumtəhsil məktəblərində şagirdlərin peşə təhsili ixtisasları ilə praktiki qaydada tanışlığını təmin etmək məqsədi ilə müxtəlif tədbir və müsabiqələr, peşə təhsili müəssisələrində “Açıq qapı” günləri mütəmadi təşkil edilir və bu istiqamətdə tədbirlər davam etdiriləcəkdir. Eyni zamanda, təhsilin əlçatanlığının təmin olunması üçün bir çox stimullaşdırma mexanizmləri də nəzərdə tutulmuşdur ki, buna da nailiyyətləri yüksək olan tələbələrə müvafiq maliyyə dəstəyinin göstərilməsi və təhsilinin davam etdirməsi üçün müvafiq təhsil pilləsinə keçid mexanizmlərinin hazırlanması tədbirlərini göstərmək olar. Kadr hazırlığı prosesinin müasirləşdirilməsi, peşə təhsili və təlimi müəssisələrində mühəndis-pedaqoji heyətin hazırlığı prosesinin təkmilləşdirilməsi, peşə təhsili və təlimi sistemində özəl sektorun iştirakının stimullaşdırılması, işəgötürənlərin tələbatına uyğun kadr hazırlığının təşkili istiqamətində görülməli işlər peşə təhsili müəssisələrinin imicinin artırılmasına xidmət edəcəkdir.

Ümid edirik ki, növbəti tədris ilində əmək bazarının tələblərinə cavab verən yüksək ixtisaslı, rəqabətqabiliyyətli kadrların hazırlanması üçün müasir və beynəlxalq təcrübə əsasında tədris proqramlarının (kurikulumların) hazırlanması məqsədi ilə beynəlxalq və yerli səviyyədə əməkdaşlıq gücləndiriləcək, işəgötürənlərin peşə təhsili və təlimi sistemində cəlb edilməsi ilə bağlı mühüm addımlar atılacaqdır. Əlavə olaraq qarşıya qoyulmuş hədəflərə uyğun müxtəlif peşə istiqamətləri üzrə ixtisaslaşmış dövlət peşə təhsili mərkəzlərinin yaradılması bundan sonra da davam etdiriləcək və həmin mərkəzlərdə müasir tələblərə uyğun idarəetmə tətbiq ediləcəkdir.